

a Koltai-kritika is. Bár nem vitatkoztunk (eleget) azon, hogy mit is értünk profizmuson, félek, nehogy egyféle színházat, egyféle játéktípust értsünk rajta. Ha a *Gyévuska* profi színházban született volna (abszurd ötlet), nem lenne benne koturnus és maszk, irreudenta dal és Karády, férfi-nő szerepcseré és recitativóban kurványozás; egyáltalán: e sajátos, szertartásos teatralitás, nyers humor, a tétlen bíró történelmi korszak, ezek a groteszk figurák, s mindezek *szabálytalan és váratlan* elegye csak itt, a független térfélen lehetséges. VAN tehát ilyen színház IS. És jó, hogy van.

Amúgy meg Pintér profi munkatársakkal is dolgozik az utóbbi időben (a díszlet- és a jelmeztervező, valamint a zeneszerző is az), a csapatban két olyan színész is játszik, aki szintén a profiktól jár „át” (Derzsi János, Tóth József), és Pintér saját társulatában is vannak „profil”, azaz nagyon jók (Szalontay Tünde és maga Pintér Béla; de rendben lévőknek gondolom a reszelős hangú Thuróczy Szabolcsot, a darabos figurákat alakító Bencze Sándort és Deák Tamást, valamint Quitt Lászlót is). A lányoknál kevesebb, erőtlenebb a hang (no és a szerep); Nagy-Abonyi Saroltánál és Csatári Évánál igencsak hibádzik a hang és a hangerő, s az Enyedi Éván sem igazán elegendő.

Nem hibátlan mű a *Gyévuska*: az előadás kétharmada lineárisan bontja ki a cselekményt, az utolsó harmad – a „front”, illetve az

orosz réteg – erőtlen, kevésbé kidolgozott, a történetek elnagyoltak, nincsenek szituációk, az orosz dalok nem kerülnek helyzetbe, dekoratív célokot szolgálnak. A két orosz gyévuska is csupán díszítőelem, nem szerep; Tatjana Stol és a magyar százados viszonyának nincs igazi tétje. A magasban bicikliző halott katona Pintérhez méltatlan klisé; bár Pintér nagy kliséművész, és mindig tudatosítja kliséit, ezúttal valahogy nem tette. A vörös maszkos alakok lassú invázióját – pontos képzavar – értjük, Tóth József mint a haza pacsirtája, aki frontmüsoráról vörös zászlóval tér meg, leszállított poén. Hiszem, hogy lehetne jobban előadni, elsősorban a dalokat, de ennek a darabos játéktípusnak és színészetnek, az efféle szerzői daraboknak és az egésznek létjogosultsága van. Kell lennie ilyen színháznak, ilyen színjátszásnak, ilyen stílusnak. Mint ahogy van is: Pintér Béla Társulatnak hívják.

GYÉVUSKA (Pintér Béla Társulat – Nemzeti Színház)

ZENE: Darvas Benedek. DÍSZLET: Horgas Péter. JELMEZ: Benedek Mari. ÍRTA ÉS RENDEZTE: Pintér Béla.

SZEREPLŐK: Thuróczy Szabolcs, Szalontay Tünde, Bencze Sándor, Deák Tamás, Quitt László, Derzsi János, Csatári Éva, Enyedi Éva, Nagy-Abonyi Sarolta, Tóth József, Pintér Béla.

URBÁN BALÁZS

Krúdy és a pasztell

■ KRÚDY GYULA: A VÖRÖS POSTAKOCSI ■

A Vígyszínház hagyományai közé tartozik az egykori sikerek évtizedekkel későbbi színrevitele új rendezésben, új szereposztással. A repríz alkalmat adhat nosztalgizásra (előfordulhat, s többnyire elő is fordul, hogy az egykori bemutató fiatal színésze más szerepben tér vissza), de elvben komoly szakmai tanulságokkal is szolgálhat: a régi és az új előadás eltérései a színházi nyelv változásáról, alakulásáról is tanúsíthatnak. Némiképp más a helyzet az adaptációk esetében, hiszen itt a rendezői-dramaturgiai ízlés és szemlélet eleve teljesen eltérő megközelítést indukálhat.

Krúdyt természetesen nem lehet maradéktalanul színpadra adaptálni. Regényei többségének van ugyan erőteljes drámai magjuk, ám mindaz, ami e köré épül, csaknem fontosabb a történetben megjelenő drámáknál. A cselekmény számos asszociációs lehetőséget kínáló kacskaringói, a színek, az ízek, az illatok felidézése, a sajátos (általunk már csak az irodalmi alkotásokból ismert) világ hangulatának megteremtése mind olyan jellegzetessége Krúdy írásművészetének, mely nem menthető át a színpadi műbe. S akkor még nem beszélünk a színpadon reprodukálhatatlan nyelvről. Mindezen felül még számolni kell az epikai alkotás adaptációjának szokásos problémáival: a sűrítésből fakadó leegyszerűsödésekkel, a figurák elszegényedésével, az egyes szituációk ambivalenciájának megszűnésével. A vörös postakocsi esetében további problémát jelent a két főalak hangsúlyos szerepe az írói életműben: Alvinczy Eduárd és Rezeda Kázmér Krúdy visszatérő hősei közé tartoznak, alakjukhoz (legalábbis a Krúdy-életmű ismerői és hívei számára) számos, e regénytől független asszociáció fűződik. És ezen az sem változtat, ha az adaptációval maga a szerző próbálkozik; a Krúdy által drámai formába öntött, az eredetitől eltérő, de a regénymotívumokból építkező történet költőien szép részei elle-

nére sem közelíti meg a regények szintjét, s autonóm, önálló drámai nyelvet teremteni képes színművé sem válik. (Az adaptáció lehetséges voltára ugyan rögvést példaként hozható Huszárik Zoltán zseniális *Szindbádja*, ám aligha kell részletesebben kifejteni, hogy a színház lehetőségei egy saját, öntörvényű, az írói világot újrateremtő nyelv létrehozására jóval korlátozottabbak, mint a filméi.)

A hatvanas évek legendás előadását magam nem láthattam; legfeljebb sejtéseim lehetnek arról, mennyiben felelt meg korizlésnek és színházi trendnek, s miért lehetett nagy siker. Tordy Géza friss rendezése viszont valószínűleg nem fog hasonló dilemmát okozni egy három-négy évtized múlva bekövetkező esetleges újabb repríz alkalmával. Meglepne, ha bármilyen szempontból hivatkozási alappá válhatna. Nem az a baj persze, hogy Tordy nem valamely aktuális trendnek megfelelően próbálja újraértelmezni az alapművet (a színlap tanúsága szerint egyébként a rendező Radnóti Zsuzsával együtt valamelyest átírta a korábbi, Kapás Dezső-féle, az eredeti szöveget kiigazító változatot), sőt, az anyag sajátosságait figyelembe véve ez még szerencseként is felfogható. A gond inkább az, hogy Krúdy világának színpadi megérezkítésére mintha kísérlet sem történe.

Ez persze némiképp igazságtalan megállapítás, hiszen vannak az előadásnak olyan elemei, melyek bírhatnának atmoszférateremtő erővel. Leginkább elmondható ez Menczel Róbert voltaképpen kevés térelemből építkező, hatásosan egyszerű, a miliőt rafináltan megérezkítő díszletéről, melyet Tordy igyekszik finom sejtelmességgel megvilágítani. Az eklektikus kísérőzene azonban mintha már azt a bizonytalanságot jelezné, mely más rendezői megoldásokban is érezhető. A nyitó kép csaknem groteszk hangvételű tablójának gyakorlatilag nincs folytatása a továbbiakban, egyes hangsúlyos nonverbális gesztusok teatrális kiemelése (aho-

Schiller Kata felvétele

Danis Lidia (Esztella), Kamarás Iván (Rezeda Kázmér) és Halász Judit (Steinné)

gyan például az étkezésnél Rezeda és Esztella széküket hátradöntve jelentőségteljesen egymásra néz) kínosan didaktikusnak hat, a süllyesztők használata túlforszírozott, a realiztikus megoldások és a stilizálás arányai bizonytalanok (különösen feltűnő ez az étkezések megjelenítésénél), a bordélyjelenet hatalmas tükre nem kap szimbolikus jelentést. Félbemaradt játékörvek, finomkodó óvatosság jellemzők az előadásra; a pasztell árnyalatok mögül hiányzik az élet, a lendület, a mindent felemésztő szenvedély.

Ennek okai persze a színészi játékokban is kereshetők. Jelen szövegváltozat ugyan a mellékszereplők jelentős részével meglehetősen mostohán bánik, s e szerepek megemeléséhez láthatóan az aktorok sem kaptak különösebb rendezői segítséget, ám azokban az epizódokban sem születnek sikerült, hatásos alakítások, ahol erre lehetőség lenne. Ez alól csak Halász Judit jelent némi-képp kivételt: a színésznő koncentrált színpadi jelenléttel, természetes hangsúlyokkal ábrázolja Steinné akár életbölcseességként is értelmezhető rezignált cinizmusát. Tahi Tóth László (Sylvester) és Vallai Péter (Unghonberky) azonban jól ismert színészi eszközeik reprodukálásán kívül semmit nem mutatnak, unalomba fulladó jeleneteiknek sem Krúdyhoz, sem az előadás más részeihez nincs közük. Pápai Erika Montmorency kisasszony alakját a divapózokból kiindulva építi fel; akkor is énekel, ha beszél, mintha mindig színpadon érezné magát. A pózokra koncentrált, sűrített, élesen elemelt alakítás akár érdekes is lehetne, mivel azonban ez a szerepfelfogás teljesen elszigetelt marad, kilóg az előadásból. A további kisebb-nagyobb epizódokat játszó színészek többsége korrekt alakítást nyújt ugyan, de szerepét valóban jelentőssé tenni egyikük sem tudja.

Az izzó szenvedélyt leginkább a három főszereplőnek kellene közvetítenie. Ők sincsenek persze könnyű helyzetben, hiszen az általuk játszott figurák is sokat egyszerűsödnek a regényhez képest, de a színpadi változat is lehetőséget adna összetettebb karakterek változó érzelmi állapotának megmutatására, a szerepívek felépítésére. Az Esztellát alakító főiskolás Danis Lidia azonban egyelőre érzékelhetően technikai és prozódiai problémákkal küszködik. Hangja az alsóbb, csendesebb regiszterekben tud inkább érvényesülni, így játékában a csendes szenvedés, a belső vívódás jelenetei a meggyőzőbbek. Ehhez egyébként kifejező mimika és

apró gesztusok is társulnak (hogyan ebből mi látható a karzaton, az már más kérdés). A magasabb regiszterekben azonban hangja elcsúszik, a kiborulások, kiabálások hisztérikus rikácsolássá válnak. Így azután éppen a Rezeda-hoz fűződő heves érzelmeket nem sikerül hitelesítenie. Igaz, a színésznő helyzetén a Krúdy legendás ködlovagját játszó Kamarás Iván sem könnyít. Rezeda számos apró vonásból összeálló, vonzó-taszító alakja Kamarás játékában alig több egy peckes tartásnál. A színész gyakorlatilag végig egyetlen hangfekvésben mondja a szöveget, a belső vívódás, a lelki-furdalás hangja éppen úgy szólal meg, mint az aljas ravaszkodásé vagy a kifinomult cinizmusé. Érthetetlenül egysíkú játéka csak az utolsó jelenetben változik meg, válik összetettebbé – ekkor azonban meglepően fals hangokat is fog. Lukács Sándor Alvinczy Eduárdjának legalább ereje van, s ezáltal az öntörvényű birtokos alapvonásai hitelessé válnak. De Lukács játéka is túlon túl egy tömbből faragott; nemcsak a hazardőr változó sorsának érzékeltetésével marad adós, hanem az Esztellához fűződő érzelmek apró árnyalataival, a zord férfi ellágyulásaival is, s egészében az indokolhatónál taszítóbbá, ellenszenvesebbé teszi a figurát.

Így aztán a szereplők sorsa többnyire hidegen hagy. Pedig ha Krúdy világának színpadi újateremtése csaknem lehetetlen is, *A vörös postakocsi* apropóján azért létrejöhetne egy szenvedélyes, megindító, drámai történet, melyet jelentékeny színészi erő tolmácsolhatna. Nem lenne az írói világ kongeniális újraalkotása, sőt, még csak modern, korszerű bemutató sem, de lehetne a vígszínházi örökséggel jól sáfárkodó, színvonalas, populáris produkció. A most látható előadás azonban ettől is meglehetősen távol áll.

KRÚDY GYULA: A VÖRÖS POSTAKOCSI (Vígyszínház)

KAPÁS DEZSŐ ÁTDOLGOZÁSÁT MAI SZÍNPADRA ALKALMAZTA: Radnóti Zsuzsa és Tordy Géza. **DRAMATURG:** Radnóti Zsuzsa. **DÍSZLET:** Menczel Róbert. **JELMEZ:** Gyarmathy Ágnes. **ZENE:** Vukán György. **KOREOGRÁFUS:** Kocsis László. **ASSZISZTENS:** Varga Andrea. **RENDEZŐ:** Tordy Géza.

SZEREPLŐK: Lukács Sándor, Danis Lidia e. h., Kamarás Iván, Barta Mária, Tahi Tóth László, Vallai Péter, Halász Judit, Pápai Erika, Hullan Zsuzsa, Kéri Kitty, Pindroch Csaba, Rajhona Ádám, Kómvés Sándor/ Bajka Pál, Lázár Balázs, Komlós István, Somhegyi György, Németh László.